

terres de propietat. Mai no ha estat valorada l'aportació dels pobles al creixement i enriquiment de la Cartoixa, encara que també és cert i ben evident que tots aquells homes patien per sobreviure i que, en èpoques de fam, la Cartoixa els pal·liava el sofriment, ja que allí nedaven en l'abundància. Unes dades ens diuen: "Lo Any 1630... en dit Any se menjaven de molts mortals glans... sols los pares de Escaladei tingueren providencia... proveyent les fleques y molts particulars sels fa molta almoïna..." "Dia 19 mensy Marty 1651... estavem apretats de fam y per pagar gastos fets per soldats que cada dia passan... no podem remeyar sino per via de censal mort..."

Passà el segle XVIII i ben entrat el XIX. La demografia creixia, encara que lentament, i tan sols unes poques hisendes privilegiades tiraven endavant, mentre que el petit terratinent, alhora jornalier, es movia amb serioses dificultats. Els primers gaudien de bones relacions amb els cartoixans i tot es movia amb certa normalitat. La gent vivia feliç, acostumada a aquell ritme de conformisme on se sentia bé.

Quan els aires revolucionaris esclataren en contra de les ordres religioses, com a conseqüència de la llei decretada per Mendizábal el 1835, que les exclaustrava i desamortitzava, la nova arribà abans a la Cartoixa que al poble pla. Els homes de pes de tots els pobles ajudaren a fugir els cartoixans cap a llocs segurs. El darrer cartoixà, el pare Vila, s'endugué la clau del monestir cap a Vimodí, d'on n'era fill.

Se suposa que, abans de marxar, varen repartir totes les riqueses. Tot i que no n'existeix cap dada escrita, els fets posteriors són prou aclaridors. A partir d'aquell desgavell es començaren a aixecar cases importants, amb la data gravada a les grans portalades.

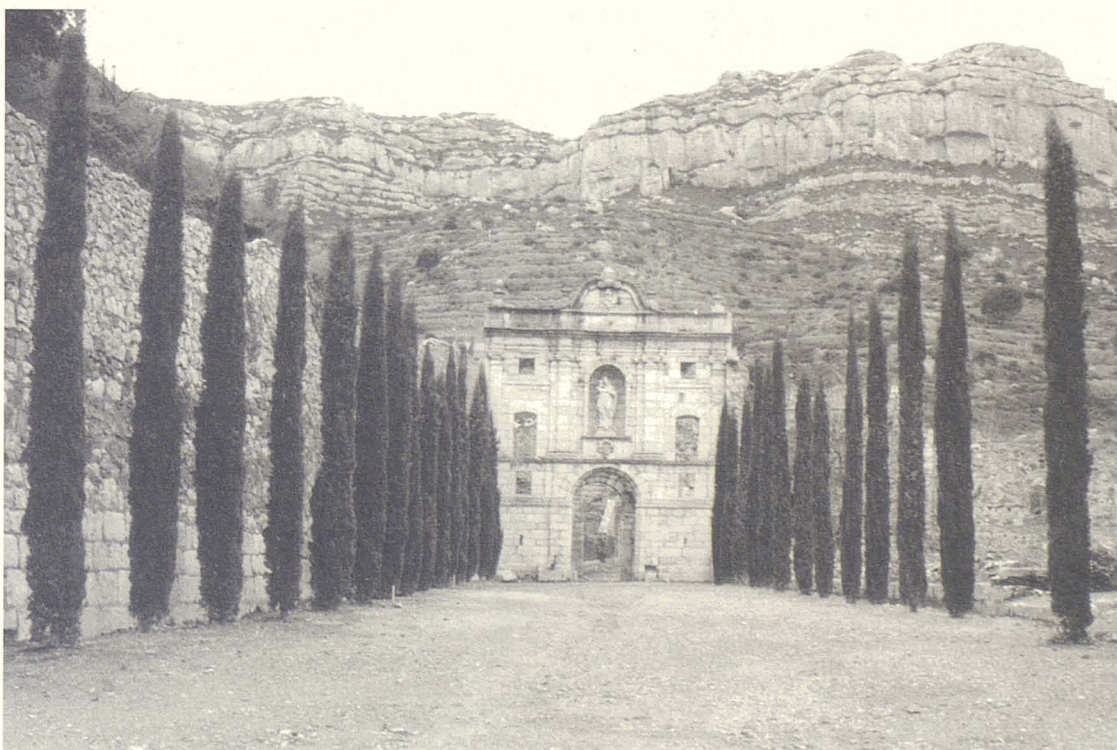
Els hisendats privilegiats van fer grans plantacions a les millors finques i els petits propietaris-jornalers en van fer en bocinets dolents i escabrosos. Augmentà la demografia, 7810h. l'any 1887, i es va obtenir la màxima producció de vi, adquirint fama i prestigi. Alhora, en aquella eufòria, regnava forta misèria entre la classe treballadora, que rebia un minvat jornalet, però que se sentia feliç i que, amb goig sacrificat, aixecà el Priorat. Foren uns homes amb temple, d'una raça aspra i dura, com la pròpia terra.

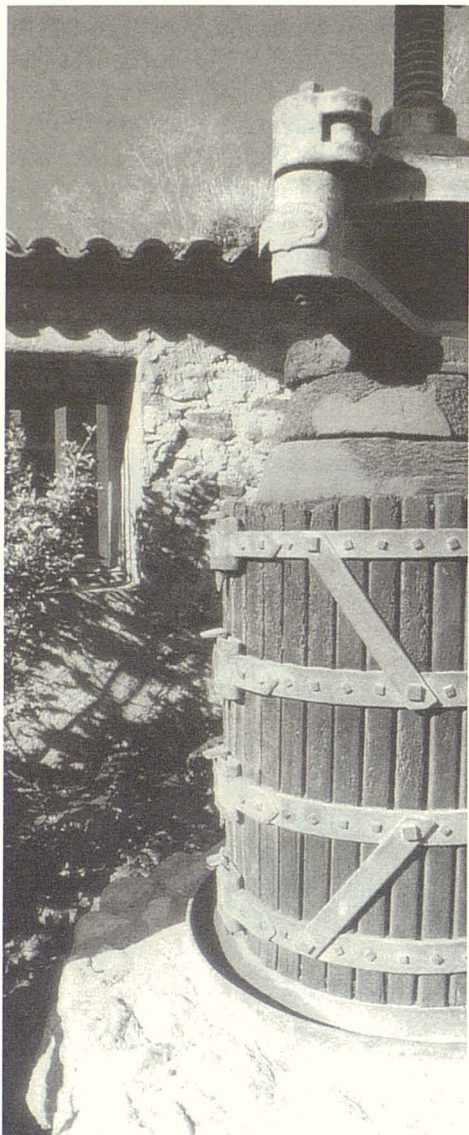
Els arribà de sobte la mortífera fil·loxera, insecte que parasità el cep fins a la seva desaparició. Fou observada per primer cop a

Porrera l'any 1893. El mateix any va arribar a Poboleda i Bellmunt. A Gratallops i la Vilella Alta ho feu el 1894 i el 1896 a la Morera. Quin esglai hi hauria pels pobles! Les vinyes seques i els cellers buits. Les botes eixutes s'anaren desfent i els pobres vells ni tan sols gosaven sortir de casa; aquella verdor dels camps havia donat pas tan sols a la negror de les llicorelles abandonades i rostides pel sol. Matxos i mules van desaparèixer dels estables i només algun ruquet eixut treia el cap ja que no sabien què fer-ne; quedaren gossos abandonats amb la

cua entre les cames i les costelles a flor de pell. Els joves fugiren d'immediat i, amb el cap baix i el cor dolorit, abandonaren les llars i aquells camps per on s'havien criat i treballat amb fe. Tot feia basarda, els cants de la joventut havien emmudit, només hi havia silenci i tristesa. *Adéu Priorat!* els deia el cor, i les llàgrimes s'escorrien cara avall. S'ocasionà una forta emigració de la qual no es recuperaria mai més.

Els que varen aguantar s'encoratjaren i iniciaren la replantació amb peus americans, tornant la vida i l'esperança. Els calia afron-

El Priorat,
presoner d'ell mateix,
sabia plantar ceps,
produir, elaborar
bons vins però no
sabia valorar-ho.

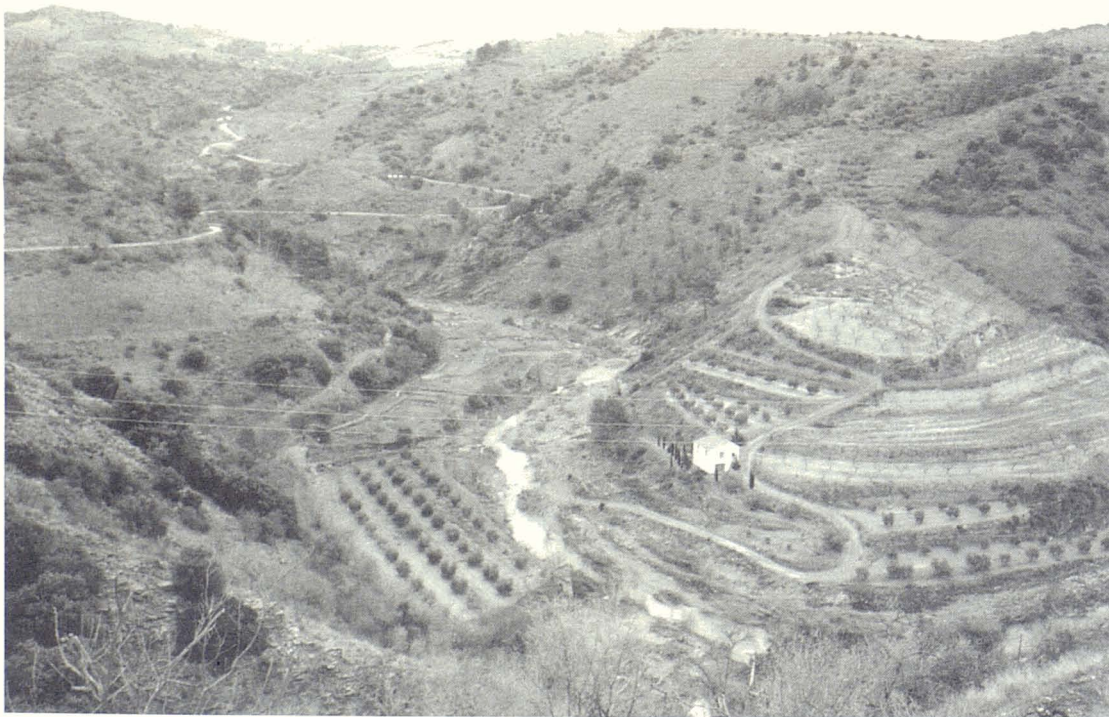
tar un nou sacrifici –potser el més dur-. S'arremangaren i, amb les aixades estretes enfilades, treballaren de nou arrabassant pels costers de sol a sol. Però els que havien emigrat ho van fer per sempre i les vesprades, per les cantonades del poble –encara que concorregudes- havien perdut el caliu d'abans.

Es produí una forta davallada demogràfica fins a finals del primer quart del segle passat, perdent-se el 56% de la població i els 110.000 hectòlitres de vi que es collien

abans de la fil·loxera ja no s'assoliren mai més. Els nous ceps començaren a produir però només les poques cases pairals que van poder aguantar donaven feina als que no havien gosat marxar, accentuant encara més la desigualtat social. El Priorat, presoner d'ell mateix, sabia plantar ceps, produir, elaborar bons vins però no sabia valorar-ho. El comerç imposà de nou la seva pauta i la millora econòmica no arribava. Passava el temps i el desànim creixia. Però què calia fer davant d'aquella situació ?

Van treure el cap alguns homes valents encoratjats per sortir de la marginació. Només un moviment associacionista podia posar fre a la precarietat. Arreu s'aixecaven sindicats agrícoles i els homes del Priorat imitaren la iniciativa. Però, per dur a terme aquell projecte calia fer un esforç sobrehumà. Calien diners i no en tenien. Sortosament, tenien el convenciment, i posaren el seu esforç i el seu treball fins el límit de l'espècie humana. Aprofitarien un vell celler amb algun cup i n'anirien fent de nous. A cada poble es va organitzar legalment el Sindicat Agrícola, excepte a la Morera on les produccions no eren massa elevades. L'elaboració conjunta es controlaria de forma acurada i en sortiria un vi més equilibrat. El més important va ser la seva capacitat per superar les barreres ideològiques que tan mal feien als pobles en aquells moments. Venent en conjunt es podien millorar els preus però mai no van poder sortir del cercle que els ofegava. L'economia dels agricultors no feia peu. L'any 1929 ja s'havia intentat sense èxit crear la Denominació d'Origen Priorat. L'Ordre Ministerial no es va aprovar fins l'any 1945 i l'ordenació del Reglament del Consell Regulador no va arribar fins el 1954, delimitant territori, característiques de vi i varietats. Es va prendre com a base el terreny de llicorella, incloent-hi els termes del Lloar i la Vilella Baixa, i part dels de Falset i Molà sense les poblacions. A nivell de les cooperatives incloses es va crear l'Agrupació Cooperativa Vinícola del Priorat que, com a primer pas, es va associar amb la casa Pàmies de Tarragona. Però, com sempre, no van poder amb el comerç que no els comprava el vi perquè no acceptava els preus imposats i aquella agrupació es va desintegrar. Els millors hisendats dels pobles foren els primers en claudicar ja que no podien pagar el sou als jornalers que, al no poder viure, començaren a emigrar.

L'any 1972, una nova Societat de

Cooperatives sortia oficialment a la llum, tot i que amb l'ombra del fracàs anterior va costar aglutinar novament els pobles. Després de lluites i enfrontaments, s'aconseguí la unió, encara que reapareixien els mateixos problemes.

A Gratallops s'aixecà un celler cooperatiu de peu, amb el suport íntegre de l'Administració. Amb el pas del temps es produïren desercions importants, encara que la Societat ha anat tirant endavant i confia en el futur.

Sobtadament es va produir un nou moviment, amb una visió diferent de l'elaboració i comercialització dels vins. Van aparèixer empreses foranes que compraren terra, la plantaren i, al mateix temps, adquiriren la verema a molts socis cooperatius que desertaren. Varietats noves, conreu diferent i millors tècniques d'elaboració. Aconseguiren allò que no havia fet mai el Priorat: introduir-se a l'estranger amb èxit amb uns preus molt rendibles.

Ha nascut una nova eufòria. D'entre els forans introduïts al Priorat destaquen Álvaro Palacios SL a Gratallops, a Torroja el Celler Rotllan Torra SL, a Bellmunt els Viticultors Mas d'en Gil SL, a Porrera els Cellers Vall-Llasch SCP. L'empresa mundialment famosa de Miquel Torres ha fet importants adquisicions de terreny, l'ha anat plantant i alhora compra verema. A part, continuen amb força els cellers de la zona. El típic coster prioratí s'ha transformat en bancals esgraonats, que no han substituït encara tots els plantats a cops d'aixada estreta, abans del seu abandó.

Queden, però, unes incògnites que el temps aclarirà i que esperem es resolguin positivament: Amb la deserció constant de socis, la Societat Cooperativa podrà aguantar la seva iniciativa? Resistirán els nous bancals per inclinats costers l'impacte de les tempestes sense cap marge de contenció? El Consell Regular de la DO Priorat podrà controlar aquest nou moviment i l'entrada de raïms i vi de fora de la zona? Si el control no és efectiu, es podrà garantir la qualitat dels vins que els dona la pròpia terra? Serà efectiva la millora socioeconòmica per a la gent dels pobles del Priorat? Desapareixerán la major part dels propietaris i tot quedarà en mans d'empreses foranes? Què i qui en quedarà del vell Priorat? Es mantindran els preus que es paguen a tots els que venen la collita? Estic convençut que amb les variacions que sigui, varietats i tècniques noves i la millor comercialització, el Priorat tirarà endavant, encara que una part molt important dependrà

El típic coster prioratí s'ha transformat en bancals esgraonats, que no han substituït encara tots els plantats a cops d'aixada estreta, abans del seu abandó.

de l'actuació del Consell Regulador de la DO amb un control exhaustiu de tots els moviments que evitin el frau.

■ JAUME SABATÉ I ALENTORN

